

“Книжиця” (в 6-ти розділах) (Острог, 1588)

Богословський трактат, виданий в Острозі. Інша назва твору “О єдиной истинной православной вѣре” походить від назви першої частини трактату. Датована 1588 роком. Про це зазначається в К.: “написася сїа в лѣто ѿ созданїа мири ^{хъзч} [7097] римланшмъ же пишѹщымъ ѿ по плоти рожства Гна афпї [1588] ѿщепенстве же их еже ѿ нась в праѣдникохъ, лѣта, ^е [5]” (арк. 66 зв.).

Формула видання – 80 [1-6], 1-240, 1-66, [1-6], 46-53, 9-24, [1-3]. Рядків – 21, 30; друк у 2 фарби; шрифти: 10 рядків – 60, 41, 85 мм (інша – 60, 42, близько 84 мм); орнамент: заставка – із дошки “Часовника” І. Федорова (Москва, жовтень 1565). У частині примірників аркуші четвертого рахунку бувають із помилковою нумерацією (46, 2, 48, 4, 50, 6, 52, 8-24, або 46-53, 9-24). Місце друку визначається за тотожністю шрифту К. до шрифту острозьких видань 1590-х років. Відповідно, існує версія, що К. була надрукована в 90-х рр., найвірогідніше, у 1598 році.

Склад видання: “Сїа книжица содергитъ в собѣ” – арк. [1-4]; “О єдиной істїнной православной вѣре, і о стой соборной апелской цркви. Щквдъ начало принала, і како повсюду распрострѣе. Прѣсловіе” – арк. [5-6]; “Апостол глаголеть” – арк. 1-27 зв.; “О ісхожденїю Всестого и Животворащаго Дха” – арк. 28-30; “О ісхожденїю оутешитѣлна параклита Всестого Животворащаго Дха ѿ Оца единаго” – арк. 31-108 зв.; “О первѣствѣ римстемъ, і о старшенствѣ епископа ихъ” – арк. 109-181 зв.; “О ѿпреѣснѣахъ и баранкѣ, іаже вмѣсто тѣню іюдешъ на врѣма оузаконено было, ѿразѹюще сими Хво волное страданїе, и расплатїе еже за прегрѣшенїа наша, і о истиномъ причастїи бжественаго тѣла Хва, і животворащїа кровї еї” – арк. 182-223 зв.; “О суботнѣмъ и постѣ, ѿ правиль” –

арк. 223 зв. – 230; “О брацѣ, сирѣ, о женихѣ презвитель и дїаконъ” – арк. 230-231; “О нѣакомъ чистыцю, его же римскый иманѹт пургаториоумъ” – арк. 231-240; “О премененїю дней и празднику” – арк. 1-66; “Сie первіе таблицю сею обрѣтеніе пасхи” – арк. 66 зв. – [1]; “Крѹгъ, сирѣчъ обыходъ слічные содергаще дванадесать і осмь лѣтъ” – арк. [1] зв.; кириличні числа – арк. [2]; “Сїа таблица, іли ключъ, на обрѣтеніе пасхи хрѣтіа ское, и жиодѣское” – арк. [3]; “Сїи ключъ правитса крѹго мъ солнечны...” – арк. [3] зв.; таблица “Крѹгъ слнцѹ, на ки [28] лѣтъ”; “О стыхъ храмѣ въ млтвѣ и къ пребываюю імени Гна създаныхъ, і о почитанїю стых икѡнъ, на въспоминаніе бгомъ наго въчленїа спсова написаныхъ о цркви албо о храмѣ млтвено” – арк. 46-47 зв.; “О образахъ рекше о икѡнахъ” – арк. 48-53, 9-24; післямова “Въ истинѣ не ѿ лѣкавства, ниж ѿ тщеславїа, сїа книжица написася” – арк. [1-3].

Автором вважається Василь Суразький. Остання ненумерована частина містить дані про авторство: “многогрѣшний и хуждѣший въ христіянехъ оубогий Василей”. К. розглядається як твір, що складається з шести розділів, іноді – як збірка з шести творів (трактатів). Твір є значним за обсягом, складним за змістом та структурою.

У першій частині автор, обґрунтовуючи істинність православної віри, переважно звертається до Старого й Нового Заповітів. У другій часто використовує твори Максима Грека, вказуючи, що вдається до таких запозичень. Водночас тут він полемізує зі П. Скартою і Б. Гербестом. У третьій частині твору, де заперечується першість Римського Папи серед єпархів християнства, зроблено значні вставки. Це – “Послання Варлаама Калаврійського до якогось Франтишка, учителя римської церкви, про першість папи” (очевидно XIV ст.) та “Скорочене сказання від літописця, сиріч – від кройніки про латинян, які відступили від православних патріархів...”.

діржати півеліблє; самагоже
севе ѿнні никомъ съдити не
попыщаетъ. сего ради и глаголе
латини, ико римскїи кистеъ
николихе неблагодій симъ събо
образіаще імнішле блаждити
вісехіше, всікі блаженіе то
не ѿсвяті пребуде. дико лебі
вітедіністи спіе събірніе апль
есіе цркви римляне пребывалии
дитілъ зашеви прилежаніе
вагн упрашніхъ истинахъ
пастыри, събірнімъ и хъ
примышленіемъ, исправленіи
свіе, и вългівтвіи пребывахъ,
запервахъ въглівезнішиахъ
блаженіахъ папі римскіахъ. ко
тірсіе състяими бгнівніми
шціи събіксплакніцею брасікі
сигласне съдібністю вссстіго

(33)

дхъ, віврів велінія іутвер
жахъ. істади хб: ѿгубітелни
вілківів візміщеніе, па
старскїи дхъвніи ѿгуженіе
бірнажчі, візоградъ єдініє
стала събірніа цркви събірахъ.
тига ѿгубівні вали истина
пастыріе; та же вілкіи итъ
вітедіе межи пастыріи немі
гоща іуїсреіти; ико нбсамі
ти преславдщє імезнандівани
вали. ико же нашеіти спімі
събіе, папримскїи нарицаема
онрія, бгнівніи шціи о съди
шл, нанадеме предаща. дце геєстк
інівціи ѿрніланів обмівлі вінніци
ище то іукреши хітакъ, вік
шитлісім писаніе спібінівікі
папе влаженіи агадіна, вже
презачинаніе събіра тюгіпіса,
спімінанти. ико кисте римскіи
кн

Сторінки "Книжиці" (в 6 розділах) Василя Суразького (Острог, 1588)

У четвертій частині обговорюються обрядові питання, які були предметом дискусії між православними й католиками. П'ята частина була присвячена визначенню дат церковних свят. Це питання стало особливо гострим після проведення в римо-католицькій церкві календарної реформи. Остання ж, шоста, частина твору була, очевидно, спрямована проти протестантів, котрі заперечували святість храмів та ікон. Загалом же К. охоплювала широке коло проблем, з яких велася полеміка між православними й адептами католицизму та протестантизму.

Публікації: Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог

лог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – Рис. 108.1-10 (факсиміле арк. зі змістом, передмовою та післямовою); Памятники полемической литературы в Западной Руси. – Т. 2. – С. 633-938.

Місце зберігання: Відомо близько 40 примірників: Україна – Київ (НБУВ, НІБУ, КПЛ), Львів (ЛІННБУС, НМЛ); Росія – Москва (РДБ, ІМ, МДУ УБ та ін.), С.-Петербург (РНБ, БАН, УБ та ін.), Білорусь – Мінськ (НБ), Греція – Афон (Б-ка м-ря Хіландр), Литва – Вільнюс (АБ) та ін.

Каталоги стародруків: Быкова Т. А. Каталог изданий Острожской типографии и трех передвижных типографий. – Ленинград, 1972. – № 8. – С. 24-25; В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтів: Метод. указания. – Вып. 4: Предварительный список старопечатных изданий кирилловского шрифта второй половины XVI в. / Сост. Ю. А. Лабынцев. – Москва, 1979. – № 99. – С. 32; Варварич Г. Е. Славян-

ские книги кирилловской печати XVI-XX вв.: Каталог книг, хранящихся в Государственной исторической библиотеке УССР. – Киев, 1985. – № 244. – С. 80; Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – № 108. – С. 801; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. I (1574-1700). – № 19. – С. 29; Издания кириллической печати XV-XVI вв.: 1491-1600: Каталог книг из собрания ГПБ / РНБ; Сост. В. И. Лукьяненко. – С.-Петербург, 1993. – № 97. – С. 200-203; Карагаев И. П. Описание славяно-русских книг, напечатанных кирилловскими буквами. – С.-Петербург, 1883. – Т. 1. – № 119. – С. 238-241; Иого ж. Хронологическая роспись славянских книг, напечатанных кирилловскими буквами. 1491-1730. – С.-Петербург, 1861. – № 96. – С. 17; Каталог кирилических стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Національної академії наук України. – Вип. 2: Видання друкарень Острога, Дермані, Стрятина, Крилоса, Угорець, Рохманова / Авт.-укл. В. Я. Фрис. – Львів, 1996. – № 36. – С. 25-26; Кириличні стародруки 15-17 ст. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського: Каталог / Уклад. Н. П. Бондар, Р. Є. Киселев, при уч. Т. М. Розовецької. – Київ, 2008. – № 440. – С. 106; Кубанська-Попова М. М. Києво-Печерський історико-культурний заповідник: Стародруки XVI-XVIII ст. – Київ, 1971. – № 2. – С. 19; Максименко Ф. П. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках. – Львів, 1975. – № 189. – С. 36; Петров С. О., Бирюк Я. Д., Золотарь Т. П. Славянские книги кирилловской печати XV-XVIII вв. Описание книг, хранящихся в Государственной публичной библиотеке АН УССР. – Киев, 1958. – № 27. – С. 24-25; Родосский А. Описание старопечатных и церковно-славянских книг, хранящихся в библиотеке С.-Петербургской духовной академии. – С.-Петербург, 1891. – Вып. I. – № 22. – С. 37, 38; Свенцицкий И. С. Каталог книг церковно-славянской печати. – Жовква, 1908. – № 489(424). – С. 137; Строев П. М. Описание старопечатных книг славянских и российских, хранящихся в библиотеке графа Ф. А. Толстова. – Москва, 1829. – № 26. – С. 63-64; Иого ж. Описание старопечатных книг славянских, находящихся в библиотеке И. Н. Царского. – Москва, 1836. – № 26. – С. 21; Украинские книги кирилловской печати XVI-XVIII вв.: Каталог изданий, хранящихся в ГБЛ. – Вып. 1. 1574 – I пол. XVII в. / Сост. Т. Н. Каменева, А. А. Гусева. – Москва, 1976. –

№ 4. – С. 12; Ундорльский В. М. Очерк славяно-русской библиографии. – Москва, 1871. – № 104. – Ствп. 17 (як книга зазначена, як “Сб. Острожский (О вѣрѣ єдиної) в 6-ти отделах. Острог, 1588”).

Література: Атаманенко В. Василь Суразький // Острозькі просвітники XVI-XX ст. – Острог, 2000. – С. 98-107; Грушевський М. С. Історія української літератури. – Київ, 1995 (перевид.). – Т. 5. – Кн. 2: Перше Відродження (1580-1610). – С. 85-88; Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ, 1995 (перевид.). – С. 121-122; Завитневич В. З. “Палинодия”. – С. 56-59, 90-107; Ісаєвич Я. Д. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 132; Копержинський К. Український письменник XVI століття. Василь Суразький // Наук. збірник за рік 1926. Записки наук. т-ва в Києві (тепер іст. секція Всеукр. АН). – Київ, 1926. – Т. 21. – С. 38-72; Микитась В. Л. Українська література в боротьбі проти унії. – Київ, 1984. – С. 33-34; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 100, 119-120.

*Віктор Атаманенко, Наталія Бондар,
Петро Кралюк*

“Книжиця” (в 10-ти розділах) (Острог, 1598)

Назва цього видання є умовною. Російські бібліографи XIX-XX ст. визначили її як “Книжица в десяти отделах”. Назва твору за титулом: “З дрѹкарни Остро‐ское в лѣто ѿ созданія мир^а христ[и]и [7106], а а ѿ плоти рожества Гда Бга и Спса нашего Іс Ха афчи [1598]. мѣца юна, аї [11], сїа книжица выдана”.

Формат 8°. 144 ненум. арк. Рядків – 21, 29, 15. Шрифти: 10 рядків – 59, 41, 82 мм. Дзеркало набору 120 x 64 мм.

Відомі три уривки передмови із ранішою датою – травнем 1598 р. – два з них зберігаються у НБУВ (Київ) та один – у Бодлеянській бібліотеці (Оксфорд, Англія). Повного примірника з травневим набором не виявлено.